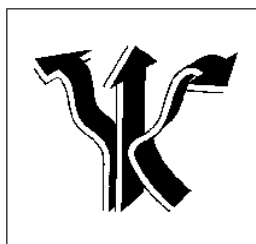

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ
з дисципліни**

**«АКТУАЛЬНІ СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ: ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИ
ДОСЛІДЖЕННЯ»
(для магістрів)**

Київ 2016

Підготовлена професором кафедри соціології та соціальної роботи Отрешко Н.Б.

Затверджено на засіданні кафедри соціології та соціальної роботи
(протокол № 1 від 29.08.2016 р.).

Схвалено Вченою радою Українсько-Азербайджанського Інституту соціальних наук і самоврядування Г.А. Алієва (протокол № 1 від 30.08.2016 р.)

Отрешко Н.Б. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Актуальні соціальні проблеми: теорії та методи дослідження» (для магістрів). – К.: МАУП, 2016. – с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, зміст самостійної роботи студентів, питання для самоконтролю, список літератури.

© Міжрегіональна
Академія управління
персоналом (МАУП),
2016

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Самостійна робота студентів в рамках навчальної дисципліни «Ведення професійних документів» передбачає формування самостійності у здобутті знань, способах оволодіння складними вміннями і навичками бачити зміст та мету роботи, організовувати власну самоосвіту, вміння по-новому підходити до вирішення питань, оптимізувати пізнавальну і розумову активність і самостійність, здатність до творчості.

Метою організації самостійної роботи студентів є формування у студентів сучасної системи поглядів та спеціальних знань у галузі підготовки документів.

В умовах організації навчального процесу у вищому навчальному закладі, збільшенні обсягу навчального матеріалу, який рекомендований студентам на самостійне опанування, неможливо обійтись без самостійної роботи студентів як в аудиторний, так й позааудиторний час. Індивідуальний пошук знань важливий, адже сприяє розвитку допитливості, зацікавленості, орієнтує на дослідницьку роботу теоретичного або дослідно-експериментального рівнів.

Спираючись на даний принцип, викладач приймає активну участь в організації самостійної роботи студентів, співвідносячи її з навчально-освітньою діяльністю в аудиторії.

Реалізації даного принципу сприятимуть наступні правила:

- враховуючи освітні можливості студентів, чітко визначати обсяг та складність їхньої самостійної роботи;
- рекомендувати студентам різноманітні форми самостійної роботи;
- допомагати студентам оволодівати методами самостійної роботи;
- періодично здійснювати контроль за перебігом самостійної роботи студентів.

Дисципліна «Актуальні соціальні проблеми: теорії та методи дослідження» є нормативною навчальною дисципліною циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки студентів спеціальності «Соціальна робота» освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр». Викладається на 5 курсі у I семестрі в обсязі 70 аудиторних годин, з них лекцій – 48 год., семінарів – 22

год., самостійна робота – 112 год. Та форма підсумкового контролю - екзамен.

Мета і завдання навчальної дисципліни – формування у студентів комплексу знань, пов'язаних з науковим розумінням змісту актуальних питань, які відображають характерні тенденції розвитку теорій та методів дослідження соціальних проблем суспільства.

Завданнями дисципліни є розкриття когнітивних аспектів зміни: 1) наукових уявлень про предмет та структуру соціальних проблем сучасного суспільства; 2) поглядів на атрибутивні об'єктивні та суб'єктивні онтологічні властивості соціальних проблем; 3) дослідницьких позицій стосовно типології та специфіки соціальних проблем.

Лекційний матеріал навчальної програми дисципліни “ Актуальні соціальні проблеми: теорії та методи дослідження ” загалом орієнтує на формування у майбутніх професіоналів сучасного наукового розуміння змісту дискусійних теоретико-методологічних проблем соціальних наук. Дана дисципліна має суттєве значення для підготовки дипломних та магістерських робіт, наукових доповідей та наукових публікацій. Семінарські заняття та завдання самостійної роботи сприяють засвоєнню найважливіших концептуальних положень новітніх праць сучасних соціологів.

Предмет навчальної дисципліни. Важливим чинником розвитку соціальних наук в другій половині ХХ та на початку ХХІ століття є значне посилення взаємозв'язку між ними, що значно підвищує як науково-теоретичний, так і практичний потенціал сучасного суспільствознавства. Динамічні соціальні, політичні та технологічні зміни стимулювали розвиток процесів глобалізації, спричинили інтенсифікацію процесів взаємодій суспільних систем індустріального та постіндустріального типу. Дані зміни суттєво вплинули на процеси концептуальної еволюції соціології як науки, призвели до перегляду існуючих уявлень щодо її наукового статусу, функцій та місця в системі сучасного суспільствознавства. Особливої актуальності набула проблема визначення об'єкту та предмету соціології в умовах глобалізації. Не менш актуальними стали проблеми аналізу структури сучасного соціологічного знання, феномену світоглядного та теоретичного плюралізму в сучасній соціології, тенденцій трансформації її пізнавальних та суспільно-практичних функцій. Слід зазначити, що за останні три десятиліття значно розширились і поглибились науково-теоретичні соціологічні знання щодо онтологічної специфіки суспільного життя, аналізу суспільства як соціальної системи, структури та типів соціальних взаємодій. Новітні інноваційні

напрямки розвитку соціогуманітарного пізнання на даний час суттєво актуалізують дослідження антагоністичних та ненасильницьких феноменів суспільного життя, комунікативних процесів. Методологічна стратегія розвитку соціальних наук загалом визначається науковими пошуками розробки інноваційних соціальних технологій, котрі загалом є спрямованим на гуманізацію суспільного життя, гармонізацію індивідуальних, групових та суспільних інтересів, нейтралізацію деструктивних конфліктів.

Вимоги до знань та вмінь.

Після опанування дисципліни студент **повинен знати:**

- 1) основні онтологічні стимули сучасної трансформації теоретичного базису соціології соціальних проблем, змісту її пізнавальних та практичних функцій;
- 2) сучасні тенденції диференціації підходів щодо вивчення соціальних проблем;
- 3) зміст новітніх пізнавальних стратегій до аналізу онтологічної специфіки суспільного життя, соціальних взаємодій та комунікацій.

Студент **повинен вміти:**

- 1) працювати з першоджерелами підвищеної складності в аспекті засвоєння найважливіших концептуальних положень новітніх праць сучасних соціологів;
- 2) аналізувати, узагальнювати, робити порівняльну характеристику персоналій, ідей та епох, використовувати набуті знання з курсу «Історія соціології», «Загальна соціологічна теорія», «Соціальна психологія» та ін.;
- 3) ефективно використовувати матеріали дисципліни для підготовки кваліфікаційних магістерських робіт, наукових доповідей та наукових публікацій.

Студенти повинні мати розвинуті професійні компетенції в наступних аспектах:

- 1) вміння розробляти пропозиції щодо концептуального визначення стратегічних цілей і завдань майбутнього функціонування певного соціального об'єкту на основі результатів його системного аналізу;

2) здатність готувати рекомендації щодо розробки інструментального забезпечення соціального прогнозування об'єкту певного соціологічного дослідження.

Місце дисципліни в структурно-логічній схемі спеціальності. Навчальна дисципліна “Актуальні соціальні проблеми: теорії та методи дослідження” як оригінальний авторський курс є нормативною навчальною дисципліною циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки студентів спеціальності «Соціальна робота» освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр», вона націлена на суттєве поглиблення та розвиток набутих знань з таких спеціальних дисциплін як «Загальна соціологічна теорія», «Історія соціології», «Методи соціологічного дослідження», «Соціологія девіантної поведінки» тощо. Джерельну основу курсу, яка представлена переліком основної та додаткової літератури, складають оригінальні наукові праці сучасних соціологів та методологів соціологічних та політологічних наук. Завдання самостійної роботи студентів безпосередньо пов'язані з поглибленим вивченням рекомендованих наукових праць.

Засоби контролю знань студентів з дисципліни:

- *поточний контроль* студентів проводиться з метою перевірки засвоєння ними основних положень лекційного матеріалу. Він здійснюється на семінарських заняттях, шляхом опитування (письмового та усного), тестування, прослуховуванням доповідей та рефератів студентів, оцінки якості відповідей на контрольні запитання та індивідуальні та творчі завдання;

- *підсумковий (модульний) контроль* – здійснюється за рахунок аналізу результатів модульних контролів студентів за темами навчальної дисципліни. Підсумкова оцінка розраховується як сумарний бал успішності кожного студента за заліковими модулями навчальної дисципліни та під час проведення заліку за означеним у навчальній програмі переліком питань;

- *підсумково-модульний контроль за дисципліну* здійснюється з урахуванням середньозваженого усіх оцінок за залікові модулі. Підсумково-модульна оцінка може перескладатися з метою її підвищення в період проведення тижнів академічного контролю за означеними у навчальній програмі переліком питань.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

з дисципліни «Актуальні соціальні проблеми: теорії та методи дослідження»

Самостійна робота студентів є основною формою оволодіння знаннями у вільний від аудиторних занять час.

До самостійної роботи належать такі види робіт, які студенти виконують під час підготовки до всіх аудиторних занять, у процесі підготовки індивідуальних завдань, навчально-пошукової або науково-дослідної діяльності. Це не залежить від того, здійснюється робота за умов консультування викладачем, або без його участі; поза розкладом, або за розкладом, що регламентує самостійну підготовку.

З дисципліни «Актуальні соціальні проблеми: теорії та методи дослідження» рекомендуються такі види самостійної роботи:

- самостійне вивчення й поглиблене опрацювання певних тем дисципліни та окремих питань;
- вивчення матеріалу лекцій за конспектами, підручниками і спеціальною літературою;
- підготовка до семінарських занять за допомогою статей з наукових періодичних журналів та авторефератів дисертацій;
- виконання індивідуальних завдань;
- виконання творчих завдань;
- підготовка до контрольних робіт та модульного тестування;
- написання рефератів;
- підготовка доповідей на студентські наукові конференції.

Теми для самостійного вивчення й поглибленого опрацювання

Глобальні проблеми людства

На ранніх етапах свого розвитку нечисленне людство не могло породити жодної глобальної проблеми, тобто проблеми, яка б торкалася будь-якої людини в будь-якому куточку Землі. Унаслідок заселення людством майже всього суходолу та небачених доти масштабів господарського освоєння довкілля почали виникати і дедалі загострюватися глобальні проблеми.

Кожна з них і особливо всі вони разом здатні спричинити знищення всього живого на нашій планеті.

Нині до всеосяжних, тобто глобальних, проблем людства відносять: 1) демографічну проблему, яку спричинило швидке зростання населення в найбідніших країнах світу; 2) екологічну проблему — вона пов'язана з інтенсивним руйнуванням довкілля, що робить нашу планету непридатною для життя; 3) проблему забезпечення розвитку людства всіма видами ресурсів, у тому числі й продовольчими; 4) геополітичні проблеми, які породжують воєнні конфлікти і загрожують людству самовбивчою світовою війною; 5) проблему поглиблення нерівності й нерівномірності розвитку різних націй, країн, регіонів тощо, що постійно створює регіональну і світову напруженість. Це найголовніші комплексні проблеми людства, а розвиток цивілізації на планеті постійно породжує нові й нові. Так, людству почала загрозувати страшна хвороба СНІД. Поширюються наркоманія, злочинність, тероризм, відмирають традиційні духовні цінності. Краще технічно озброюючись, людина не стає кращою морально. У цьому, напевно, криються причини виникнення всіх глобальних проблем людства.

Демографічна проблема Вивчаючи населення Землі, ви вже ознайомилися з особливостями його відтворення і розміщення. Ці особливості породили демографічну проблему. Вона дедалі загострюється. У цілому демографічна проблема нині полягає в стрімкому зростанні населення в країнах, що розвиваються, і в загрозі депопуляції, тобто перевищення кількості померлих над кількістю народжених, в економічно розвинених країнах. Обидва процеси є негативними для людства. Крім того, до демографічної проблеми можна віднести і швидкі темпи розростання міст і міських агломерацій. Збільшується також неконтрольована міграція.

У наш час найгостріша демографічна ситуація склалася в країнах, що розвиваються. У більшості країн Азії, Африки, Південної і Центральної Америки населення подвоюється за кожні 20—30 років. Це переважно економічно слаборозвинені, бідні країни. Стрімке зростання їх населення — одна з причин існування великої армії безробітних і бездомних. Понад 1 млрд людей у світі постійно недоїдають.

Пік демографічного вибуху в багатьох країнах Азії і Латинської Америки, як відзначають демографи, уже минув, однак чисельність людства ще тривалий час зростатиме. Щоб попередити можливі демографічні катастрофи, уряди більш як 100 країн почали реалізовувати програму планування сім'ї. Населення планети перестане зростати лише за умови, що в кожній родині буде не більше трьох дітей.

Відносно новими демографічними проблемами є "псевдоурбанізація" (Індія, країни Латинської Америки), криза великих міст (США), нелегальна міграція (з Азії до Західної Європи, з Латинської Америки до США та Канади тощо).

Продовольча проблема Останніми роками, як ніколи в останні три десятиліття, увага світу повернута до проблем продовольства. Цілий ряд чинників зумовив підвищення цін на продукти харчування, що досягла нині найвищого рівня з 1970-их років. Ця обставина серйозно позначилася на

продовольчій безпеці бідних верств населення світу. Досі невідома максимальна чисельність населення, яку може прогодувати наша планета. За різними джерелами, вона коливається від 10 до 20 млрд чол. Невідомо, що трапиться, коли цієї межі буде досягнуто. Наразі 2/3 людства відчувають постійний дефіцит продуктів харчування. До того ж харчування часто є недостатньо калорійним і має нераціональну структуру (нестача вітамінів і білків тваринного походження). При цьому у світі виробляється достатньо продовольства, але географія його виробництва далеко не збігається з географією споживання. Північна Америка і Західна Європа мають надлишок продовольства, але країни, що розвиваються, не мають можливості для його закупівлі в достатній кількості. Найбільш надійний напрямок вирішення глобальної продовольчої проблеми - зростання виробництва продуктів харчування в голодуючих державах - країнах Азії, Африка і Латинської Америки. Він можливий двома шляхами. Один з них - екстенсивний - передбачає подальше розширення орних, пасовищних та інших угідь. За даними ФАО, залишається ще чимало землі для сільськогосподарського використання. Близько 1560 млн га можуть бути додані до нинішніх 1,4 млрд га орних земель. Більше половини наявних додаткових земель розташовано в Африці та Латинській Америці. На ці регіони припадає більшість земель, які найкраще придатні для вирощування культур з дощовим зрошенням.

Перший шлях у багатьох країнах вичерпався або ж потребує значних затрат. Тому основою вирішення продовольчої проблеми є інтенсивний шлях - підвищення біологічної продуктивності вже існуючих угідь. Інтенсифікація сільського господарства в країнах, що розвиваються, пов'язана з біотехнологією, використанням нових високоврожайних сортів (так звана "зелена революція") і нових методів обробітку ґрунту, подальшим розвитком механізації, хімізації, меліорації.

Енергетична і сировинна проблема Нині людство впритул наблизилося до межі вичерпання найдоступніших, а тому і найдешевших видів органічних і мінеральних ресурсів. Передусім це стосується нафти і газу. Ці найголовніші енергоносії суспільство вимушене добувати з усе більшої глибини (понад 5-6 тис. м). Постійно зростає частка нафти й газу, видобутих з великими затратами на шельфі морів і океанів. Крім того, дедалі більше нафти й газу видобувають у віддалених районах планети з екстремальними природними умовами. Це також різко підвищує собівартість сировини. Унаслідок інтенсивного видобутку починають вичерпуватися і запаси руд металів. Особливо відчутною стає нестача найдоступніших за глибиною залягання та за районами видобутку родовищ залізної, марганцевої, мідної, нікелевої руд. Помітно збідніли ресурси алюмінієвої сировини, насамперед багатих родовищ бокситів. Це створює загрозу поглиблення кризи в галузях господарства, які виробляють такі потрібні для людства конструкційні матеріали. Образно можна сказати так: сьогодні людство починає шкрябати по дну миски, вибираючи все, що там залишилося. Дуже виснажені й

біологічні ресурси Світового океану (риба, кальмари, криль, морські водорості тощо).

Проблема миру і роззброєння Глобально постала в наш час геополітична проблема збереження миру. Воєнні конфлікти існували завжди. Про це знаєте з шкільного курсу історії. Але вони ніколи так не загрожували всьому людству, як нині. У другій половині ХХ ст. у зв'язку з подальшим удосконаленням ядерної зброї і ракетної техніки, нагромадженням інших засобів масового знищення (хімічних і біологічних) виникла реальна можливість знищення цілих країн і континентів у випадку розв'язання третьої світової війни. В арсеналах найбільших країн світу зосереджена така кількість зброї, якої достатньо, щоб знищити все живе на планеті. Атомні й водневі бомби, якщо вибухнуть одночасно, здатні розірвати Землю на шматки. Сукупний світовий запас ядерної зброї становить близько 15 тис. мегатонн, що приблизно дорівнює більш як 1 млн бомб, аналогічних тій, що була скинута на Хіросіму. І хоча ядерна зброя більше не застосовувалась, викликає занепокоєння прагнення окремих держав до безконтрольного з боку міжнародного співтовариства володіння зброєю масового знищення. Нині налічується щонайменше сім "ядерних держав", у т. ч. й таких, що конфліктують між собою (Індія та Пакистан). Ще ряд країн веде активні роботи щодо створення ядерної зброї. У кінці 80-х - на початку 90-х років ХХ ст. з припиненням "холодної війни" між двома суспільними системами була знята загроза світового ядерного конфлікту. Однак значна небезпека криється також у локальних конфліктах, що можуть мати регіональне поширення. Так, міжнародні договори про нерозповсюдження ядерної зброї чи про повне припинення виробництва хімічної зброї підписані далеко не всіма країнами світу. Величезними є також економічні втрати людства від гонки озброєнь. Після Другої світової війни всі країни світу витратили вже близько 10 трлн доларів США на озброєння й утримання армії. Цю величезну суму можна було б використати набагато продуктивніше, наприклад на ліквідацію глобальних проблем людства. Але до цього все ще далеко. Найбідніші, кризові країни, незважаючи на голод і злидні, продовжують вкладати величезні кошти у виготовлення зброї. Так, у 1998 р. КНДР, де панує голод, випробувала балістичну ракету. Кризова Росія в 1998-1999 рр. випустила новий винищувач і найсучасніший військовий корабель. І такі приклади непоодинокі.

Разом із тим на проблему збереження миру на нашій планеті є різні точки зору. Так, багато хто стверджує, що винайдення атомної зброї відвернуло третю світову війну. Бо якщо в цьому конфлікті не буде переможців, то втрачається і сам сенс війни. Армія, воєнна промисловість дали роботу багатьом мільйонам людей, які інакше могли бути безробітними. Технічні досягнення у воєнній промисловості стали надбанням мирних галузей господарства. Потенційні агресори, боячись нищівного удару у відповідь, відмовились від своїх загарбницьких планів. А може, й справді для людей

характерна природна агресивність і вони й без зброї кривдитимуть один одного?

І все ж загалом військово-політична конфронтація і гонка озброєнь є вкрай небезпечними для людства. Будь-яка випадковість, технічні неполадки, помилки людей можуть стати причиною виникнення нової світової війни. І тоді щось змінити вже буде пізно.

Слід зазначити, що початок ХХІ ст. позначився новою проблемою - проблемою боротьби з міжнародним тероризмом.

Проблема подолання відсталості країн, що розвиваються

Ви вже знаєте, що велика нерівність і нерівномірність у розвитку окремих країн та їх груп є причиною загострення міжнародної напруженості. Врешті-решт таке напруження призводить до бунтів, збройних конфліктів, появи мільйонів біженців тощо.

Проблема подолання відсталості країн, що розвиваються, — одна з найгостріших глобальних проблем сучасності. Адже рівень доходів на душу населення більшості країн, що розвиваються, у десятки, а то й сотні разів нижчий, ніж у розвинутих. Цей розрив не тільки не скорочується, а й наростає. У наші дні саме в країнах, що розвиваються, найбільше проявляється гострота продовольчої, демографічної, соціальних, економічних і навіть екологічних проблем. За даними ООН, лише за одну хвилину від недоїдання, голоду і хвороб, що піддаються лікуванню, вмирає від 25 до 30 дітей, здебільшого в країнах, що розвиваються. Половина жителів країн, що розвиваються, позбавлені елементарних засобів санітарії. У 2007 р. 113 млн дітей шкільного віку не відвідували школи, 97 % з них живуть у країнах, що розвиваються. Щоб уникнути цих небажаних наслідків, людство повинне навчитися не допускати великої нерівності в розвитку країн і регіонів світу. На жаль, до досягнення цієї мети все ще далеко. Контрасти між країнами не зникають. Більше того, вони посилюються. Багаті, розвинені країни стають все багатшими, а бідні — все біднішими. Рівень доходів на душу населення таких країн, як Швейцарія і Норвегія, перевищує відповідний показник Ефіопії та Сомалі у 120 разів. Якщо ж порівняти показники виробництва деяких видів продукції на душу населення в розвинутих країнах і країнах, що розвиваються, то тут різниця ще відчутніша — в тисячі разів.

Зростання кількості бідних, голодних, неписьменних людей, які змушені щоденно боротися за виживання, дестабілізує ситуацію у світі. Виникають локальні конфлікти, які можуть перерости в глобальні. Ви, напевне, по собі знаєте, що сита людина, як правило, спокійна і доброзичлива.

Загалом світ, в якому ми живемо, далекий від справедливості. Та й саме поняття "справедливість" змінюється з часом. Так, у США в минулому було "вигідно" бути "білою" людиною. Це давало такій людині перевагу в житті. Зараз у США "вигідніше" бути багатодітною й самотньою "чорною" жінкою: вона може розраховувати на повне державне утримання.

У 1080 р. промислово розвинуті країни зобов'язалися виділяти 0,7% свого валового національного продукту на офіційну допомогу для розвитку

відсталих країн. Проте на сьогодні лише п'ять країн - Данія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія і Швеція - послідовно додержуються своїх обіцянок, виділяти означені кошти на допомогу бідним країнам.

Екологічні проблеми

До екологічних проблем належать такі зміни стану довкілля, які можуть погіршити (прямо або опосередковано) умови життєдіяльності людини. Екологічні проблеми нині поширені практично повсюдно. Це означає, що вони створюють загрозу життєдіяльності не окремим групам людей, а людству загалом, не окремим регіонам чи країнам, а всій планеті.

Екологічні проблеми можуть бути спровоковані стихійними лихами. Так, наприклад, катастрофічні повені часто спричинюють знищення сільськогосподарських угідь, забруднення поверхневих вод і спалах інфекційних захворювань. Аналогічні наслідки можуть спричинювати й землетруси або виверження вулканів тощо.

Водночас екологічна проблема часто є наслідком впливу на природу людства. Упродовж усієї своєї історії людство череа господарську діяльність поступово посилювало тиск на природу, усе більше порушуючи в ній екологічну рівновагу. Наслідком цього є забруднення довкілля і своєрідна "відповідь" на порушення людиною природних зв'язків виснаження ресурсів, видозміни окремих природних компонентів і загалом природних комплексів.

Проблема руйнації озонового шару. У 70-80-х роках ХХ ст. учені все частіше стали фіксувати зменшення концентрації озону у стратосфері, особливо над полярними і приполярними районами. Це явище отримало назву озонових дір. Вони небезпечні тим, що зменшення вмісту озону дає змогу вільно проникати на поверхню Землі ультрафіолетовим променям. Тим часом надмірна кількість ультрафіолетової радіації є шкідливою для живих організмів, зокрема збільшує ризик ракових захворювань населення.

Проблема захисту гідросфери від забруднення. Щорічно до гідросфери надходить близько 1800 млрд м куб викидів неочищених і слабо очищених стічних вод. Найбільш забрудненими у гідросфері є річкові й озерні води.

Проблема дефіциту чистої прісної води. Вона виникла через забруднення багатьох водойм, зміни клімату, а також зростання водоспоживання у зв'язку із зростанням чисельності населення. Як наслідок, нині приблизно 1,1 млрд осіб не мають доступу до чистої води. Багато країн відчувають брак доброякісної питної води. Тому кожного року в країнах, що розвиваються, від хвороб, які спричинені збудниками, поширеними у неякісній воді, вмирає не менше як 4 млн дітей. Крім того, за даними ООН, загострення проблеми дефіциту води погіршить і без того низький рівень санітарії в цих країнах, що стане причиною понад мільйона смертей на рік. У багатьох, випадках використання водних ресурсів все більше ускладнюється нестійкістю водопостачання, що є наслідком як зростання чисельності населення, так і зміни клімату.

Проблема деградації земель. Кількість земельних ресурсів на земній кулі обмежена, до того ж їх не можна замінити жодними іншими ресурсами. Щороку з активного використання вилучаються мільйони гектарів земель, а

це зменшує можливості людства вирішити продовольчу, сировинну, соціальну та інші глобальні проблеми. Через зниження продуктивності сільськогосподарських і пасовищних угідь засоби для існування може втратити понад 1 млрд осіб у понад 100 країнах.

Міркуючи над подальшим існуванням людства у зв'язку із загостренням екологічних проблем, фахівці ООН розробили концепцію стійкого розвитку людства, яка передбачає два підходи: 1) стратегію "тотального очищення", що пов'язує стійкий розвиток людства з екологічно чистою енергетикою, безвідходною технологією, замкненими циклами виробництва тощо; 2) стратегію обмеженого споживання. Країнами світу вже зроблено деякі конкретні кроки для обмеження забруднення атмосфери: підписано протоколи щодо поступового скорочення викидів вуглекислого газу (головного "винуватця" парникового ефекту), щодо повного припинення виробництва фреонів, які руйнують озоновий шар. Слід пам'ятати, що всі глобальні проблеми взаємопов'язані й тому можуть бути вирішені тільки в комплексі і тільки спільними зусиллями Світового співтовариства

Актуальні соціальні проблеми

Соціальна проблема - ("проблема" від грецького problema - перепона, завдання, складність) - незадоволені повністю чи частково потреби та інтереси територіальної громади або її окремих складових, що сформульовані в загальному вигляді як певна соціальна задача, що потребує вирішення. У спрощеному вигляді соціальна проблема може бути визначена як невідповідність того, що маємо, до того, що необхідно.

Соціальні проблеми є і були завжди в кожному суспільстві. У різні історичні епохи розвитку людства ці проблеми трансформувалися відповідно до досягнутого рівня економічного розвитку, системи організації суспільства та пріоритетних у той чи інший час моральних цінностей.

З точки зору конкретної людини або певних соціальних груп суспільства, важливими є не сам перелік соціальних проблем, а їх найголовніші кількісно-якісні параметри, до яких можна віднести: для якої частини населення зазначена проблема є актуальною; наскільки чисельні показники цієї проблеми є відхиленням від норми; динамічність змін соціальної проблеми в часі, тобто наскільки швидко вона загострюється; тривалість проблеми в часі. З точки зору аналізу будь-якої соціальної проблеми, дуже важливим є встановлення дійсних причин соціальних негараздів, причому, як правило, причин комплексних багатогранних.

Але як для суспільства так і для конкретної людини надважливим є вирішення соціальних проблем, причому вирішення не тимчасове, а на тривалий час, як то кажуть, кардинальне, тобто віднайдення і впровадження таких рішень, які знімуть гостроту проблеми на тривалий час.

Саме за підходами до вирішення соціальних проблем можна і потрібно розрізняти зрілість суспільства, його соціальну зорієнтованість, рівень особистої відповідальності еліти за соціальні наслідки своїх дій. У кожній дії,

яка призводила до тих чи інших соціальних катаклізмів, завжди є свої автори...

Тільки перелік найгостріших з них може зайняти кілька сторінок. Наведемо найгостріші з них:

безробіття;

- бідність і злиденне існування;
- корупція і "відкати" нечуваного розмаху у владі;
- корупція в судах, прокуратурах, правоохоронних органах, силових структурах;
- хабарництво в медицині й освіті;
- алкоголізм і наркоманія;
- злочинність;
- безквартирність і безробітність молодих сімей;
- десятки тисяч кинутих дітей;
- проституція;
- безпритульність;
- трудове й сексуальне рабство;
- руйнація громадської моралі;
- бездуховність;
- повальна руйнація об'єктів соціальної сфери: дитячих садків, сільських лікарень, шкіл;
- злочинна приватизація колишньої загальнонародної власності, яка призвела, замість створення держави народного капіталізму, до створення держави купки олігархів і знедолених мільйонів людей.

Проблеми молоді як специфічної соціально-демографічної групи пов'язані з формуванням соціальної зрілості, з входженням в світ дорослих, адаптацією до нього, з одного боку, і з неминучим процесом оновлення, з інноваціями молодих - з іншого. Межі групи розмиті і рухливі. Юність завершує активний період соціалізації. До юнакам відносять зазвичай підлітків і молодих людей у віці від 13 до 19 років. Їх ще називають тінейджерами. До молоді ЮНЕСКО відносить осіб між 17-25 роками, наші соціологи - між 16 і 30. Для підлітків характерний рольовий конфлікт, пов'язаний з бажанням мати права, обов'язки, ролі дорослих і об'єктивної нездатністю їх реалізувати. Підлітки відрізняються високим рівнем домагань, прагненням до автономії та незалежності, запереченням авторитетів. Для юнацького сприйняття характерні як перебільшення новизни власної життєдіяльності і зневажливе ставлення до минулого досвіду, так і природний недолік знань, волі, навичок, здатності цінувати час і правильно ним розпоряджатися. Питання про молодь завжди гостро стоїть перш за все тому, що це покоління найменш інтегровано в соціальні зв'язки, найменш стійко в своїх поглядах, у своїй поведінці, у ставленні до навколишнього світу. Загострюється проблема молоді, як правило, у зв'язку з кризовими періодами у розвитку суспільства. Виникають юнацькі групи, молодіжна субкультура, часто переростає в контркультуру зі специфічною системою ціннісного ставлення до праці,

споживання, способу життя, дозвілля. Вікова диференціація суспільства тим глибше, чим більш закриті і недоступні молоді провідні соціальні інститути - політичні, культурні, ніж менш ефективні сім'я і школа як агенти соціалізації. Молодіжні групи можуть виконувати інтегративні функції, сприяючи соціалізації молодих людей, залученню їх до певних видів діяльності. Проте виникають і девіантні групи молоді, заглиблені процеси дезінтеграції суспільства.

Соціальні проблеми жінок

Зупинимося на деяких найбільш актуальних соціальних проблемах жінок, вирішенням яких займаються соціальні працівники.

Жіноча економічна зайнятість стала масовим явищем в сучасному суспільстві. Більшість казахстанських жінок самостійно забезпечує себе і своїх дітей, а часом і чоловіків, засобами для існування, не обмежують свою життєдіяльність тільки реалізацією в сім'ї. Так жінки становлять 51,9% населення і 49,1% економічно активного населення країни. 52% всіх домогосподарств очолюються жінками, близько 10% сімей складаються з матері з дітьми [11]. Тому важлива роль жінок в економічному змісті своїх сімей. Однак, незважаючи на загальні зусилля жінок і чоловіків, жінкам все ще відводяться другі ролі, для них часто закритий доступ до економічних, соціальних, політичних ресурсів, не створені повноцінні умови для їх особистісної реалізації, не забезпечується належним чином захист інтересів матері і дитини.

Головною соціальною проблемою жінок залишається поєднання сімейних і позасімейних, материнських і трудових обов'язків. Незважаючи на трудову зайнятість жінка продовжує нести основне навантаження по веденню домашніх справ, догляду за хворими і старими членами сім'ї, вихованню дітей. Робота поза домом стає значущою для жінок, оскільки дозволяє забезпечити себе і свою сім'ю, в умовах нестабільності виступає своєрідною соціальною страховкою, а також є засобом самоствердження, розвитку і реалізації особистості.

Однак в умовах ринку знизилася трудові гарантії для жінок. Через більш високих соціальних витрат і переривчастого характеру роботи жінки стають менш привабливою робочою силою для роботодавця, виявляються неконкурентоспроможними на ринку праці. Через відставання в просуванні кар'єри і недоступності високооплачуваних місць роботи жінки частіше мають більш низьку оплату праці. Середньомісячна зарплата жінок становила 61,0% оплати чоловіків.

Під впливом ідеології ринкових реформ держава відмовляється від патерналістської соціальної політики, пропагує сімейну і особистісну автономію. Більшість соціальних послуг, забезпечує раніше державою (дитячі дошкільні і шкільні установи, медичне обслуговування, освіту і т.д.), стають платними, приватизуються приватним сектором. Держава звело до

мінімуму офіційно взяті на себе зобов'язання з надання соціальної підтримки матерям, розміри соціальних допомог і пенсій не можуть забезпечити фізичного виживання, до того ж їх виплата досить часто затримується. Слабо регульовані ринкові відносини, ігнорування роботодавцями соціальних інтересів погіршують ситуацію безправ'я, незахищеності працівників.

Існуючі державні установи щодо соціального захисту слабо виконують навіть функції по соціальному забезпеченню. У той же час ринковий сектор поки що недостатньо розвинений, щоб надавати широким верствам населення альтернативні соціальні послуги на комерційній основі. Це призводить до зростання соціального тягаря, покладеного на сім'ю, і, в першу чергу, на жінку. Самотні матері з дітьми, багатодітні сім'ї, сім'ї, в яких працюють не всі дорослі члени сім'ї або основний заробіток приносять жінки, виявляються в особливо вразливому становищі при слабкій системі державної підтримки.

Необхідно домогтися того, щоб репродуктивна функція жінок була дискримінує фактором на ринку праці. Це вимагає відповідної політики зайнятості, заснованої як на зміцненні контролю за виконанням трудового законодавства та його удосконалення, так і включає систему організаційних заходів щодо адаптації жінок до постійно змінюваних умов ринку. Соціальна політика жіночої зайнятості спрямована на регулювання рівня безробіття, навчання і перепідготовку жінок дефіцитним, затребуваним професіям, своєчасне працевлаштування незайнятих осіб, заохочення самостійної економічної активності, забезпечення соціального захисту працюючих матерів.

Соціально-трудова реабілітацією жінок в умовах безробіття або її загрози займаються установи соціального обслуговування і служби зайнятості. Організацію тренінгів за ринковими знань і самозайнятості жінок, залучення їх до програм мікрокредитування успішно беруть на себе жіночі громадські організації. Жінки беруть активну участь в пропонованих для них службами зайнятості курсах з перепідготовки та перенавчання (85% їх учасників становлять жінки), вони охочіше йдуть на громадські роботи і частіше погоджуються на будь-яку роботу.

Проблема здоров'я жінок є ключовою для забезпечення відтворення населення. За останні роки здоров'я жінок репродуктивного віку погіршилося, індекс здоров'я склав 20%. В цілому 60% пологів протікають з тими чи іншими ускладненнями, гінекологічні захворювання виявляються при оглядах у 40-60% жінок дітородного віку. Зниження соціального статусу жінок і рівня життя призводить до погіршення їх здоров'я, до несприятливих наслідків для здоров'я дітей.

Для поліпшення показників здоров'я жінок необхідно проводити наступну соціальну роботу: консультування з питань планування сім'ї, збалансованого харчування і здорового способу життя, підвищення медико-соціальної освіти населення, організація доступної первинної санітарно-медичної допомоги, впровадження в практику сучасних медичних технологій, вивчення медико-демографічних аспектів репродуктивного

здоров'я з урахуванням регіональних і екологічних особливостей. Розроблена в Казахстані програма «Охорона здоров'я матері і дитини на 2001-2005рр.» Спрямована на поліпшення репродуктивного здоров'я жінок і відповідно умов їх життєдіяльності.

Успішний розвиток соціальних служб і агентств розширює коло користувачів їх послуг. До них все частіше звертаються не тільки гостро потребують матеріальної підтримки та невідкладної соціальної допомоги, а й ті, кому потрібні соціально-психологічні послуги, і готові оплачувати їх. Це є позитивним фактом, і свідчить про підвищення авторитету соціальної роботи, перетворення даної професійної діяльності з соціального обслуговування в соціальну роботу.

Новий підхід до соціальної роботи, що виробляється міжнародним співтовариством соціальних працівників, вимагає зміщення акценту з «носія» соціальної роботи на активізацію соціально-психологічної компетентності клієнта. Досягнення відчутних результатів у цій галузі вирішено розглядати як мірило професійної компетентності самого соціального працівника. Важливим постулатом соціальної роботи стає активність і компетентність самого клієнта - «зміни допомагають тим, хто до них готовий». Гендерний підхід у соціальній роботі підтримує реалізацію концепції самопомоги, яка передбачає активізацію життєвих сил людини, потенціалу його власних можливостей у вирішенні виниклих у нього проблем, в задоволенні потреб життєзабезпечення і активного соціального функціонування.

Виходячи з цього, успішність соціальної роботи безпосередньо залежить від підвищення зацікавленості жінок в позитивних змінах у своєму житті. Це визначається рівнем самосвідомості, самостійності жінок, розуміння ними соціальних можливостей вирішення їх проблем і важких ситуацій. Велике значення набуває не вузька функціональна допомога клієнтам у важкій життєвій ситуації, а комплексна робота з підтримки людини і активізацій його особистих дій за рішенням своєї проблеми.

Тому важливим напрямком діяльності центрів соціальної допомоги жінкам є впровадження інноваційних форм реадaptaційних роботи. Сюди входять такі технології, як індивідуальне консультування, групові тренінги особистісного росту, організація дозвілля, спільне і різноманітна творчість, різні форми взаємопідтримки, просвітницька діяльність. Вони допомагають клієнтам набутти впевненості в своїх силах, підвищити самооцінку, соціальну конкурентоспроможність, розширити сферу спілкування, урізноманітнити життя, впоратися з відчуттям ізольованості і самотності, внутрісімейними конфліктами і конфліктами на роботі, реалізувати свій творчий потенціал, знайти нові галузі застосування своїх сил.

Готовність жінок звернутися за допомогою до соціальних працівників буде залежати від якості і різноманітності послуг останніми соціальних послуг, рівня їх професійної підготовки, вміння гнучко реагувати на соціальний запит, бачити за вирішенням конкретних ситуацій широку перспективу гуманізації суспільства. Розуміння соціальними працівниками основ гендерного підходу в соціальній політиці дозволяє їм враховувати

структурні причини обмеження соціальних можливостей жінок і шукати шляхи їх подолання через допомогу конкретним людям.

«Соціальні проблеми молоді в Україні»

При самостійному опануванні навчального матеріалу доцільно звернути увагу на *наступні аспекти*:

Постановка проблеми. Соціальне самопочуття молоді є одним з головних показників розвитку суспільства. Для того щоб формування молоді відбувалося адекватно суспільним процесам, необхідно визначити її роль і місце в суспільстві, з'ясувати її проблеми. Серед них є традиційні – кохання, дружба, пошуки сенсу життя, створення сім'ї тощо. Вирішення багатьох проблем залежить від факторів соціального життя. Не менш актуальними є здоров'я, освіта молоді, спілкування її з дорослими й однолітками. Вивчаючи молодіжні проблеми, неможливо обійтися простим констатуванням позитивних чи тривожних фактів життєдіяльності молодих людей, потрібен глибокий системний аналіз буття молоді. Актуальним є питання постійного скорочення питомої ваги молоді щодо всього населення. В Україні за останні десять років її кількість знизилася з 22 до 20 %. За всіма прогнозами, ця тенденція триватиме і надалі [1]. Молодіжне законодавство України складається із Законів України «Про дитячі та молодіжні організації», «Про загальну середню освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту», «Про Загальнодержавну програму підтримки молоді на 2004-2008 роки», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про фізичну культуру і спорт», «Кодексу про шлюб та сім'ю»; Постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми забезпечення молоді житлом на 2002-2012 роки», «Про затвердження Програми підготовки та залучення молоді до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, створення умов для її професійного зростання», «Про затвердження Державної програми підтримки сім'ї на період до 2010 року», «Про затвердження Типового положення про молодіжний центр праці», «Про утворення Державної соціальної служби для сім'ї, дітей та молоді»; Указів та розпоряджень Президента України: «Про гранти Президента України для обдарованої молоді», «Про День студента», «Про Концепцію допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді», «Про Національну раду з питань молодіжної політики», «Про соціально-економічну підтримку становлення та розвитку студентської сім'ї» та інших нормативних документів.

Довідково. Молодь - це соціально-демографічна група, що переживає період становлення соціальної зрілості, адаптації до світу дорослих і майбутні зміни. У цей період людина переживає важливий етап сімейної і позасімейної соціалізації, процес становлення особистості, навчання, засвоєння цінностей, норм, установок зразків поведінки, прийнятих у даному суспільстві. Згідно Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» молодь – громадяни України віком від 14 до 35 років. Вивченням потреб молоді займається наука соціологія молоді.

Педагогічні проблеми, соціально-психологічні якості, та ціннісні орієнтації у молодіжному середовищі. Сучасні суспільні процеси різко змінили соціальне, матеріальне і політичне становище молоді. Останнім часом загострилося чимало молодіжних проблем, серед яких найголовніші: низький рівень життя, безробіття і значна економічна та соціальна залежність від батьків; шлюбно-сімейні; низька народжуваність – рівень народжуваності не забезпечує відтворення поколінь; матеріальна незабезпеченість, відсутність ресурсів для поліпшення житлових умов; поганий стан здоров'я і зростання рівня соціальних відхилень; втрата ідеалів, соціальної перспективи, життєвого оптимізму.

Молоде покоління залишилося без надійних соціальних орієнтирів. Руйнація традиційних форм соціалізації підвищила особисту відповідальність молоді за свою долю, поставивши її перед необхідністю вибору, виявила неготовність більшості з них включитися в нові суспільні відносини. Вибір життєвого шляху став визначатися не здібностями й інтересами молодої людини, а конкретними обставинами.

Серед соціальних проблем українського суспільства які на думку української молоді є найважливішими: безробіття, зростання цін, низький рівень заробітної плати, загальне зниження рівня життя, зростання злочинності, зубожіння населення, наркоманія, СНІД. Серед проблем, що стосуються забезпечення здорового способу життя: стан довкілля, екологія, низький рівень медичного обслуговування, зловживання палінням, недостатні можливості для занять фізичною культурою та спортом, алкоголізм, низький рівень поінформованості про здоровий спосіб життя (див. додатки).

Молоді властиве *позитивне сприйняття сучасних реалій.* За результатами опитування громадської думки Центру Разумкова на запитання про те, яке відчуття найчастіше виникає при думці про їхнє особисте життя, відповіли: надія на те, що життя поступово змінюється на краще. На другому і третьому місцях у молоді опинилися «відчуття, що життя йде нормально» і «страх перед майбутнім». Відчуття страху перед майбутнім властиве більше ніж кожній десятій молодій людині.

Значний коефіцієнт прийняття і виправдання протизаконних і аморальних учинків. Молодь значно легше виправдовує: ухилення від сплати податків – 4,5 %; крадіжки – 2,3 %; одержання хабара і давання його ж – 3,7 %; брехню у власних інтересах – 3,9 %; отримання державної допомоги, на яку немає прав – 3,9 %; оприлюднення конфіденційної інформації про конкурента – 3,5 %.

На першому місці в житті молодь ставить розрахунок на себе і власні сили, але не впевненість у них. Майже кожна десята молода людина не розраховує ні на кого й ні на що. Відчуття впевненості у собі властиве лише трохи більш ніж кожному двадцятому молодому громадянину країни.

За показниками соціального негативізму й апатії: щасливими почуваються 6,5 % молодих людей. Соціальної перспективи в Україні не бачать дві третини молоді. Кожна четверта молода людина боїться злиднів. Майже половина молоді – найбільше в житті боїться втратити здоров'я.

Закон дуже впливає на повсякденне життя лише 30,6 % молоді. Більш аніж кожна п'ята молода людина закон ігнорує. Аналогічна ситуація з мораллю – молодь спокійно ставиться до дошлюбних сексуальних стосунків; до них же, але випадкових 3,8 %; тих самих стосунків, але до досягнення повноліття – 4,0 %; проституції – 2,9 %; вживання легких наркотиків – 2,2 %; водіння автомобіля в нетверезому стані – 2,0 %, разом із перевищенням швидкості в населеному пункті – 2,6 %. Сильний вплив моралі на поведінку в повсякденному житті визнали лише 43,7 % молоді; на кожную десятую молоду людину норми моралі не поширюються. Чиста совість як першочергова умова щастя набрала 3 % голосів молоді. 28,2 % молодих людей вважають, що домагатися свого щастя слід за будь-яку ціну. Показник довіри до людей упав із 23,7 % (у 2000 р.) до 13,7 % (у 2003 р.). На друзів у житті розраховує 1,2 % молоді. У переліку чинників, які викликають найбільший страх займає страх перед зрадою близьких людей: зради бояться понад чверть молодих людей.

Участь молоді у суспільному житті та самореалізація очима молоді. За результатами Загальнонаціонального опитування громадської думки «Становище молоді в Україні» проведене Центром соціальних ініціатив Інституту соціології НАН України у рамках проекту Програми розвитку ООН «Створення безпечного середовища для молоді в Україні» у травні 2005 році найбільшою цінністю міжнародної інтеграції України молодь вважає можливість отримувати роботу й навчання в інших країнах та вважає, що знайомство із західними стандартами допомагає опанувати сучасний світ.

Опитування громадської думки проведене Державним інститутом розвитку сім'ї та молоді спільно з організацією «Соціальний моніторинг» в

червні 2006 року показало, що упродовж останніх 10 років політика традиційно посідає останнє місце в ціннісних орієнтирах молоді. Третина молоді взагалі не цікавиться політикою, а кожен десятий вважає неважливою для розвитку України участь громадян у виборах. Але серед тих, хто цікавиться політикою найбільш популярним є національно-демократичний та соціал-демократичний напрямки.

Молоді люди значно більшою мірою ідентифікують себе насамперед з українською, а також із загальноєвропейською культурними традиціями. Такими є висновки опитування громадської думки Центру Разумкова у квітні-травні 2006 року. Якщо молодь Івано-Франківської (45 %) і Закарпатської областей (35 %) вважають, що в майбутньому в Україні переважатиме українська культурна традиція, то у Криму (49 %) та Донбасі (41 %) переконані, що в різних регіонах переважатимуть різні культурні традиції. Молодь відчужена від держави – 70 % молоді не відчують себе господарями своєї держави. Кожна третя молода людина не задоволена своїм соціальним статусом і лише третина бачить власну соціальну перспективу в Україні. І хоча абсолютна більшість (93 %) молодих людей сприймають Україну, як свою Батьківщину, проте, у випадку гіпотетичного вибору, обрали б її Батьківщиною лише дві третини, не обрали б – майже кожна шоста молода людина у віці 18-35 років.

Важливою проблемою молодого покоління є участь у самоврядуванні молоді, через яку вони мають можливість виявляти свою активну життєву позицію, впливати на суспільство. Відсутність бажання цим займатися, організаційні негаразди, а також низький рівень поінформованості щодо таких органів основні причини неактивності. Шлях до подальшого розвитку самоврядування полягає в створенні системи взаємодопомоги та підтримки на місцевому рівні, в утворенні єдиного координаційного органу системи самоврядування навчальних закладів.

Головною проблемою функціонування сучасних молодіжних організацій є відсутність фінансування їхньої діяльності, несерйозне ставлення до них громадських і державних структур, байдужість молоді до громадського життя. Найчастіше включається в громадське життя та молодь, яка прагне самореалізуватися в цій сфері й не задоволена діяльністю урядових органів.

Однією зі складових соціальної культури є правова культура. За даними опитування «Становище молоді в Україні» найчастіше порушують права молоді бізнес-структури, урядові організації, адміністрація навчальних закладів. Зазвичай молодь бореться за свої права за допомогою легітимних і колективних дій. Але водночас чверть опитаних зазначили, що у разі порушення їхніх прав та свобод ніяким чином не відстоюватимуть їх. Порушує закони й сама молодь: 64 % респондентів упевнені, що молодь

часто порушує чинні закони, а 12 % молоді постійно порушують законодавство.

Освіта, доступ до інформації, працевлаштування та забезпечення житлом. До числа особо тривожних тенденцій відноситься падіння престижу загальної та професійно-технічної освіти; збільшення числа молоді, що починає трудову діяльність із низьким рівнем освіти і не маючої бажання продовжувати навчання; орієнтація багатьох ланок освіти на «потокове» відтворення робітників, службовців і спеціалістів без урахування вимог споживачів.

Освітній потенціал молоді не реалізується належною мірою, через невідповідність між системою освіти і потребами ринку праці. Відзначається тенденція до зниження якості освіти через низьку соціальну престижність педагогічної професії, критична застарілість матеріально-технічної бази закладів освіти всіх рівнів та недостатні темпи її модернізації.

Доступність інформації. Серед опитаних під час дослідження «Становище молоді в Україні» 43 % стверджують, що в Україні існує достатній доступ до всіх інформаційних ресурсів. Найдоступнішим є телебачення (88 %), найменш доступним Інтернет (34 %). Найпроблематичніший доступ до інформаційних ресурсів, на думку опитаних, мають малозабезпечені групи молоді (66 %), мешканці села (60 %), сироти (53 %), молодь із проблемами здоров'я (42 %). Найбільш популярною є розважальна інформація (71 %), новини (61 %) та науково-популярна. Повністю довіряє інформації лише п'ята частина респондентів, переважна ж більшість має сумніви в її достовірності.

Залишається проблемою доступність освіти, майже половина опитаних вважає, що частині молоді вища освіта взагалі недоступна. Це свідчить про низьку проблем не лише в системі освіти, а й у суспільстві в цілому. Особливо ж це стосується рівня підготовки в сільській школі, скрутного матеріального становища багатьох сімей, ослаблення громадського і державного контролю над розподілом ресурсів.

За оцінками молоді, найактуальніші питання молодіжної політики залишаються поза увагою держави. Головними проблемами є працевлаштування та забезпечення житлом. В молодіжному середовищі панує найвищий рівень безробіття (13,9 %), найчастіше вимушеного. Проблеми, з якими стикається молодь під час пошуку роботи є вимагання стажу роботи та потреба мати необхідні «зв'язки». Менш значущими є такі труднощі, як те, що роботодавці не бажають брати на роботу молодь або вимагають від неї дуже багато знань і умінь. Серед опитаної молоді свій власний бізнес має 6 % молодих людей. Головна перешкода для започаткування і ведення власної справи – брак стартового капіталу (58 %) та

хабарництво чиновників (38 %), а також висока ставка податку, податковий гніт (37 %). Найефективніші засоби сприяння зайнятості молоді: по-перше, зобов'язати навчальні заклади забезпечити випускникам перше робоче місце (44 %), а по-друге, встановити на підприємствах квоти для молоді (41 %). Щорічно збільшується кількість молодих сімей, які перебувають на квартирному обліку. У 2001 році на квартирному обліку перебувало майже 88,6 тис. осіб, а у 2005 році вже 112,6 тис. Частка тих хто отримав квартири становить 1,1 % до 1,9 % відповідно до квартирної обліку.

Поінформованість респондентів щодо молодіжних кредитів посередня. Відомо про такі кредити менш як половині опитаних, переважно працюючій молоді, жінкам, селянам. Переважна більшість із них (79 %) навіть не намагалася одержати пільговий молодіжний кредит, а серед тих, хто намагався, реально отримали його лише 7 %. Головною причиною, чому молоді не намагалася одержати кредит, назвали відсутність потреби в ньому (58 %).

Здоров'я молоді. Незадовільним є нинішній стан здоров'я української молоді. Упродовж останніх десяти років серед молоді відбулося підвищення рівня захворюваності й поширеності хвороб за всіма їх класами. Значного поширення набули соціально зумовлені хвороби. Погіршується епідемічна ситуація щодо ВІЛ/СНІДу, який вражає насамперед молоде покоління.

Серед зареєстрованих споживачів наркотиків молодь віком до 28 років становить 80 %. За роки кількість споживачів наркотичних засобів та психотропних речовин збільшується, вік наркозалежної молоді має тенденцію до омолодження. За останні 10 років частка хворих на наркоманію серед неповнолітніх збільшилася у 6-8 разів. Смертність серед осіб цієї групи зросла у 40 разів. Хворіє на наркоманію переважно молодь, яка не працює. Поглиблення цих явищ викликає загрозу демографічної безпеки, оскільки середній вік уражених на наркоманію становить 26 років, тобто є найактивнішим репродуктивним віком.

Окреслилася тенденція до погіршення психічного і духовного здоров'я молодих людей. Кожна третя дитина народжується з відхиленням у розвитку нервової системи. Чимало школярів почувають себе самотніми, перебувають у стані психічної напруги внаслідок конфліктів з однолітками, вчителями та батьками.

Економічні негаразди перехідного періоду негативно вплинули на соціальне здоров'я молоді. Для значної частини молодих людей гострими стали проблеми бідності, безпритульності, безробіття та насильства. Останні роки обмежені ресурси спрямовувалися головним чином на лікування та підтримку невідкладної допомоги, а профілактиці захворювань та популяризації засад здорового способу життя не приділялося належної уваги.

За даними опитування «Становище молоді в Україні» відзначається низька доступність медичних послуг (65 %).

Головним чинником, що найбільше зумовлює стан здоров'я, є спосіб життя, який ведуть діти і молодь. Здорового способу життя дотримуються небагато юнаків і дівчат (69 %). Доведено, що формування здорового способу життя є набагато ефективнішою й економічно доцільнішою стратегією, ніж постійне збільшення витрат на лікування наслідків нездорового способу життя.

Довідково. Основні положення Оттавської хартії з пропаганди здорового способу життя прийняті на I Міжнародній конференції з пропаганди здорового способу життя, проведеній в Канаді 1986 р. Хартія була перекладена п'ятдесятьма мовами і стала рубіжною подією, після якої формування здорового способу життя набуло статусу загальноєвропейської і підтриманої ВООЗ системи практичних дій та наукової дисципліни. Розглядається як дієвий засіб збереження і зміцнення здоров'я населення. На цьому підході ґрунтована й Всесвітня декларація з охорони здоров'я, прийнята на 51-й сесії ВООЗ у травні 1998 р. та інші чинні документи ВООЗ. Зокрема, концепція «Здоров'я для всіх у 21 столітті», яка на цей час визначає основні напрями зусиль для урядів країн світу щодо проблем здоров'я населення.

Стан фізичного та психічного здоров'я визначає дозвілля молоді. Вільний час українська молодь проводить здебільшого на природі (47 %). Популярними є й розважальні види дозвілля, які потребують матеріальних витрат клуби, кафе, кінотеатри (близько 30 %). Третина присвячує вільні хвилини своєму хобі. На вибір виду дозвілля впливають рівень освіти і матеріального благополуччя, тип поселення і регіон проживання, стать і вид зайнятості. Селяни частіше проводять час на дискотеках, тому, що там це єдина розвага. Найбідніші респонденти частіше блукають вулицями. Малозабезпечена молодь жодного разу не зазначила, що відвідує концерти класичної й органної музики, виставки та вернисажі, дбає про свою зовнішність і здоров'я, фізичне й духовне вдосконалення. Матеріальний рівень впливає на вибір виду дозвілля, на формування духовної культури. Найнижчим авторитетом у молоді користуються державні культосвітні заклади. Найпопулярнішим джерелом інформації про здоровий спосіб життя серед молоді, на думку респондентів, є телебачення (75 %). На другому місці, але на порядок нижче за популярністю (40 %) – найближче оточення, батьки й інші родичі. Інші джерела інформації, такі, як преса, Інтернет, медпрацівники, друзі та знайомі, радіо і науково-популярна література, шануються ще менше.

Висновки

1. *Особливості розв'язання проблем у молодіжному середовищі.* В умовах глибокої трансформації суспільних відносин значна частина української молоді втратила позитивні життєві орієнтири, можливість реалізації

життєвих планів та прагнень. Ослаблення дії старих регулятивних чинників і несформованість нових, спричинили істотне посилення негативних явищ, поширення поведінкових стереотипів, хибно сприйнятих за вияви свободи особистості. Молодь потребує: забезпечення матеріальних потреб для свого розвитку та продовження свого роду; повноцінного спілкування, що породжує проблему самогубств; важливою є можливість працювати за спеціальністю з достойною винагородою за працю.

2. *Участь у суспільному житті та самореалізація молоді.* Переважна більшість проблем молоді — це складові загальних потреб українського суспільства. Значна частина молоді не цікавиться політикою й вважає неважливою участь у виборах, не відчуває себе господарями своєї держави і не бачить соціальну перспективу в Україні. Немає зацікавленості у самоорганізації молоді та молодіжному русі, через які вони мають можливість виявляти свою позицію. Низьким є рівень правової культури.

3. *Освіта, працевлаштування та забезпечення житлом.* Сучасна освітня система зіткнулася на низкою проблем: падіння престижу загальної, професійно-технічної освіти, орієнтація на «потокове» відтворення без урахування вимог споживачів, проблемою доступність освіти. Не має повноцінного доступу до інформаційних ресурсів. В молодіжному середовищі панує найвищий рівень вимушеного безробіття та відсутність сучасної програми молодіжного житла. Це свідчить про низку проблем не лише в системі освіти, а й у суспільстві в цілому.

4. *Сучасний стан здоров'я молоді.* Сучасний стан здоров'я української молоді не може задовольнити суспільство. Упродовж останніх років серед молоді відбулося значне поширення соціально зумовлених хвороб; погіршилася епідемічна ситуація щодо ВІЛ/СНІДу; кількість хворих на наркоманію серед неповнолітніх збільшилася у 6-8 разів, смертність у цій групі зросла у 40 разів; кожна третя дитина народжується з відхиленням у розвитку нервової системи; ресурси спрямовуються на лікування, а не профілактику захворювань та популяризацію здорового способу життя.

Пропозиції

1. Соціологія молоді:

Ш Державним органам влади розвивати наукове ставлення до проблеми для напрацювання науково-обґрунтованих рішень, проводити моніторинг змін тенденцій розвитку молодіжного середовища, систематичні соціологічні заміри потреб молоді для своєчасної реакції на соціальні, психолого-педагогічні виклики сьогодення.

2. *Особливості розв'язання проблем у молодіжному середовищі, Указом Президента України, Постановою Кабінету Міністрів України передбачити:*

Ш Через систему освіти зберігати й розвивати усталені традиції, духовні здобутки соціальних програм, убезпечити від негативних явищ світового культурно-інтеграційного процесу, що спричинили зміни світогляду, ціннісних орієнтацій, соціального самопочуття молоді.

Ш Міністерству України в справах сім'ї, молоді та спорту для вирішення ціннісних та соціально-психологічних проблем необхідно розробити сучасну державну молодіжну політику для вдосконалення системи виховання та освіти молоді, методів реалізації соціально-економічних й духовних потреб.

Ш Розробити програму національно-патріотичного виховання, спрямовану на подолання взаємовідчуженості молоді різних регіонів України та консолідацію української нації.

Ш Забезпечити виконання державних і регіональних програм культурологічного спрямування, удосконалити практику проведення культурно-дозвіллевих заходів, відновлення й будівництва соціокультурних, спортивних та інших об'єктів дозвілля дітей і молоді.

3. Участь у суспільному житті та самореалізація молоді, Указом Президента України, Постановою Кабінету Міністрів України передбачити:

Ш Міністерству України в справах сім'ї, молоді та спорту удосконалити систему роботи з дітьми та молоддю, сприяти перенесенню акценту роботи на місцевий рівень, посилити координацію між державними та регіональними програмами забезпечення соціального становлення молодих громадян.

Ш Розробити механізми участі молоді у громадсько-політичній діяльності, реалізації програм дитячих та молодіжних організацій шляхом соціального замовлення, інтеграції до європейських і світових молодіжних структур.

Ш Органам місцевої влади потрібно інформувати молодь щодо їхньої участі в роботі органів самоорганізації, сприяти доступності та відкритості молодіжному середовищу, формувати позитивне ставлення до цих органів.

4. Освіта, працевлаштування та забезпечення житлом, Законами України «Про загальну середню освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», Указом Президента України, Постановою Кабінету Міністрів України передбачити:

Ш Міністерству освіти і науки України запровадити систему прозорого й об'єктивного моніторингу якості освіти, формувати державне замовлення з урахуванням потреб ринку, розробити заходи з профорієнтаційної роботи з молоддю, посилити контроль за дотриманням освітнього законодавства та адаптувати до сучасних вимог суспільства.

Ш Поліпшити доступність освіти через систему кредитування, позаконкурсний прийом малозабезпечених, сиріт, інвалідів, а також систему соціальної підтримки учнів, студентів та молодих учених.

Ш Прискорити темпи технологічної модернізації освітнього процесу та розширити мережу нових форм навчання, утворити спеціальні програми з інформатизації навчальних закладів, підвищивши зацікавленість в одержанні інформації.

Ш Міністерству України в справах сім'ї, молоді та спорту заохочувати молодих спеціалістів до роботи у сільській місцевості, популяризувати

самостійну економічну діяльність серед молоді, розробити сучасні програми підтримки молодіжного будівництва.

5. Сучасний стан здоров'я молоді, Законами України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про фізичну культуру і спорт», Указом Президента України, Постановою Кабінету Міністрів України передбачити:

Ш Кабінету Міністрів України посилити міжгалузеве співробітництво різних профільних міністерств через створення Ради з питань формування здорового способу життя дітей та молоді, посилити контроль за дотриманням законодавства у сфері ігрової, тютюнової та алкогольної продукції.

Ш Міністерству України в справах сім'ї, молоді та спорту розробити Програму здорового способу життя, розгорнути через інформаційні ресурси пропагування здорового способу життя, забезпечити підтримку всеукраїнських і регіональних програм популяризації спорту, удосконалення й розширення системи змагань на рівні районів, міст, областей.

Ш Міністерству охорони здоров'я України запровадити систему обов'язкового щорічного медичного обстеження дітей та молоді, розвивати мережу центрів реабілітації й ресоціалізації наркозалежних, ВІЛ-інфікованих.

Методичні вказівки до написання рефератів

з дисципліни «Актуальні соціальні проблеми: теорії та методи дослідження»

Обираючи тему реферату, студент на власний розсуд опрацьовує *одну* або *три* із запропонованих у переліку тем (з різних навчальних модулів). Варто обирати так, щоб вона викликала інтерес або була пов'язана з практичною діяльністю студента, а також сприяла максимальному застосуванню знань та набуттю практичного досвіду. Одна тема обирається в разі великого обсягу знайденого матеріалу, три теми – в разі невеликих обсягів матеріалів на кожен окрему тему.

При підготовці реферату студент повинен ознайомитись з навчальними посібниками, переліченими в списку літератури, а також самостійно зайнятися пошуком літератури з відповідного питання. Необхідно знайти глави чи розділи, які містять матеріал щодо конкретного питання та ретельно вивчити (прочитати, зрозуміти, законспектувати) його.

У рефераті потрібно концентровано викласти основний зміст відповідей на поставлені питання. По кожному питанню необхідно зробити стислий висновок. Відповіді на питання повинні бути досить повними, самостійними, відображати рівень загальної культури та спеціальних знань студентів.

Обсяг реферату - 15-20 сторінок друкованого тексту. На початку роботи потрібно вказати тему реферату, викласти зміст реферату, який відбиватиме структуру роботи (чіткий порядок побудови тексту, зв'язок між окремими частинами). *Структура реферату* має бути такою: титульний лист (назва навчального закладу, інститут; кафедра, дисципліна, з якої виконується реферат; тема; прізвище, ім'я та по-батькові студента, який виконав реферат; прізвище, ім'я та по-батькові викладача, який має перевірити реферат; місто та рік виконання роботи); план роботи; вступ (де викладена актуальність та основні положення обраної теми, об'єкт та предмет аналізу); основна частина (основний зміст розглянутих питань); висновки; список використаної літератури (потрібно вказати навчальні посібники та додаткову літературу, що використані при написанні).

Особливу увагу слід приділити *оформленню* реферату. Він повинен бути виконаний охайно, ретельно. Кожне питання, має підпитання, закінчується коротеньким висновком. Кожен розділ роботи починається з нової сторінки. Всі сторінки мають бути пронумеровані (крім першої - титульної) у відповідності до плану роботи.

Методичні вказівки до виконання індивідуальних завдань

Для активізації самостійної роботи студентів та здійснення поточного контролю знань пропонується виконання індивідуальних та творчих завдань. Теми індивідуальних та творчих завдань дозволяють активізувати комунікативні аспекти навчального процесу, надають студенту можливість розкрити свій творчий потенціал.

Індивідуальні та творчі завдання можуть носити як теоретичний, так і практичний характер. Ці форми самостійної роботи студентів розглядаються, по-перше, як метод популяризації соціального знання, по-друге, як можливість побачити позицію студента та спосіб її реалізації, по-третє, як метод активізації навчальної свідомості, подолання стереотипів та пошук нових форм вивчення соціальної дійсності. Підґрунтям для цього виступає сама форма завдання, яка поєднує індивідуальну позицію автора з необхідністю наукового її обґрунтування. Крім інтелектуального напруження, яке сприяє активізації мислення студента, творче завдання дозволяє найбільш повно розкритися студенту, тому що він бачить необхідність свого втручання в проблему, що досліджується.

Виконання індивідуальних та творчих завдань передбачає: вибір теми із переліку тем, запропонованих викладачем; відповідність викладеного

матеріалу назві завдання; певний ступінь самостійності та творчості студента в осмисленості і викладенні теми завдання; логічність викладеного матеріалу.

Виконання індивідуальних та творчих завдань формує у студента:

- навички формулювання і аргументування власної точки зору;
- вміння аналізувати складні суспільні проблеми;
- вміння самостійно здобувати необхідну інформацію;
- навички критичного аналізу соціальної реальності та застосування набутих теоретичних знань для їх практичного вирішення.

Сутність індивідуальних завдань з дисципліни «Ведення професійних документів» полягає в організації активного пошуку адекватних прийомів розв'язання проблемних соціальних ситуацій (ситуаційних завдань), запропонованих викладачем або самостійно сформульованих студентом. Алгоритм організації виконання індивідуальних завдань включає поетапне спрямування аналітичної діяльності студента на аналіз представленого матеріалу, постановку проблеми і завдань з підвищення якості емпіричних досліджень та контролю викладача за дослідницьким процесом, внаслідок чого визначається динаміка переростання у студентів навичок навчальної роботи у вміння наукового пізнання. З дисципліни передбачені наступні форми індивідуальних завдань:

- розв'язання ситуаційних завдань;
- виконання творчих завдань;
- індивідуальне науково-дослідне завдання.

Залежно від індивідуальних пізнавальних можливостей студентів викладач, по-перше, диференціює рівень складності індивідуальних завдань (чи буде матеріал вивчатися студентом самостійно або під керівництвом викладача, а саме якщо студент спроможний без зайвих зусиль та затрат часу глибоко дослідити проблему самостійно, викладач може виконувати лише консультативну або контролюючу функцію, у протилежному випадку – викладач здійснює систематичне «супроводження» виконання індивідуального завдання); по-друге, визначити рівень співвідношення прояву студентами репродуктивних та продуктивних навичок та вмінь під час виконання індивідуального завдання; по-третє, використовувати, у разі необхідності, засоби стимулювання дослідницької активності студентів (результати роботи можуть бути використані для наукової публікації, виступу на конференції, практично реалізовані під час виробничої або

дипломної практик тощо); по-четверте, використовуючи диференційний підхід визначити «контрольні точки», методи контролю та самоконтролю виконання студентами індивідуального завдання; по-п'яте, продумати альтернативні варіанти виконання студентом індивідуального завдання на випадок відхилення реального навчального процесу від запланованого.

В межах визначеної тематики студент обирає один варіант. У *вступі* до роботи викладається обґрунтування обрання саме цих тем варіанту. Кожну тему опрацьовує і викладає в обсязі 1-2 сторінок електронного/друкованого тексту (2-3 сторінки - письмового). Кожна тема викладається з нової сторінки. У *висновках* викладаються підсумкові міркування з опрацьованого матеріалу.

Використовуючи програмне забезпечення MS PowerPoint, студент у довільній формі презентації викладає основні положення обраних тем.

Теми індивідуальних завдань

1. Соціальна політики як засіб вирішення соціальних проблем.
2. Об'єкт, предмет та зміст соціології соціальних проблем.
3. Структура та функції соціології соціальних проблем.
4. Інституціоналізація соціології соціальних проблем. Головні етапи розвитку та їх характеристики..
5. Чикагська школа, її вплив на соціологію соціальних проблем
6. Вплив англійської та німецької соціологічних шкіл на формування соціології соціальних проблем.
7. Критерії типологізації та типи соціальних проблем.
8. Концепція соціальної дезорганізації та розгляд соціальних проблем.
9. Розгляд соціології соціальних проблем з точки зору концепцій відхиляючої поведінки та концепцій символічного інтеракціонізму.
10. Розгляд соціальних проблем з точки зору концепцій конфлікту, марксизму та конструктивізму. .
11. Теорія соціальної дезорганізації.
12. Соціальна проблема як предмет емпіричного дослідження.
13. Молодь як головний об'єкт вивчення соціології соціальних проблем..
14. Типи дослідження соціальних проблем.
15. Втручання в соціальні проблеми.
16. Соціально-інженерна діяльність та соціальні проблеми.
17. Соціальна напруга в відношеннях в суспільстві
18. Соціальна напруга в відношеннях молоді та суспільства.
19. Соціальна проблема та суспільних рух.
20. Прогнози в дослідженні соціальних проблем.

21. Типи дефініцій соціальних проблем
22. Структура та характеристика соціальної проблеми.
23. Головні концепції соціальних змін.
24. Комплексний підхід до вивчення та вирішення соціальних проблем.
25. Схема аналізу соціальної проблеми.
26. Неоконсерватизм та соціальна проблема.
27. Неолібералізм та соціальна проблема.
28. Соціальна політика як діяльність по вирішенню соціальних проблем суспільства.
29. Життєвий цикл соціальних проблем.
30. Джерела соціальних проблем, їх характерні риси та головні етапи аналізу соціальних проблем.
31. Сутність соціальної напруги. Природня, стихійна соціальна напруга
32. Головні стадії розвитку соціальної напруги. Суб`єкти – посередники соціальної напруги.
33. Молодь як активний учасник соціальної напруги у суспільстві.
34. Основні принципи аналізу соціальної напруги по відношенню до молоді та соціальних структур.
35. Головні аспекти соціальної дезорганізації.
36. Місце молоді у соціальної структурі суспільства як причина соціальної напруги у відношеннях між молоддю та суспільством.
37. Поняття та сутність суспільних рухів. Експресивні, утопічні, реформістські, революційні рухи.
38. Життєвий цикл та стадії розвитку соціальних рухів.
39. Види соціальних рухів за цілями, функціями, що вони виконують по відношенню до своїх членів, відношення до державної влади, види та методи діяльності, характер виникнення, засіб організації тощо.
40. Суспільні рухи та соціальна дезорганізація.
41. Передумови суспільних рухів.
42. Концепція суспільних рухів Стокдейла.
43. Поняття «втручання» у соціальні проблеми. Соціологічна інтервенція.
44. Стадії соціального втручання.
45. Суб`єкти та рівні втручання.
46. Типологія втручання.

ЗАСОБИ КОНТРОЛЮ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Контроль успішності студента включає наступні види: поточний, модульний за окремий змістовий модуль, підсумковий модульний за всю навчальну дисципліну, семестровий (академічний):

- **поточний контроль** проводиться з метою перевірки засвоєння студентами основних положень лекційного матеріалу і матеріалу,

опрацьованого ними під час самостійної роботи; передбачає оцінювання успішності студентів під час аудиторних (семінарських, індивідуальних) занять та виконання ними окремих індивідуальних, контрольних завдань (написання рефератів, тематичних або інформаційно-наукових повідомлень тощо). При поточному контролі оцінюється: рівень оволодіння навчальним матеріалом, набутих знань, навичок і вмінь, активність і сумлінність роботи студентів на семінарських заняттях, результати виконання ними індивідуальних завдань, якість і повнота підготовлених студентами рефератів або тематичних повідомлень.

Основними видами (засобами) поточного контролю є:

✓ експрес-опитування (або «фронтальне» опитування), яке здійснюється на початку кожного семінарського заняття протягом 5 – 7 хвилин. Студенти письмово відповідають на поставлене викладачем запитання, яке формулюється у вигляді суттєвої проблеми конкретного змістового модуля. Оцінка за експрес-опитування враховується при виставленні загальної оцінки роботи студента на семінарському занятті;

✓ опитування студентів з основних питань семінарського заняття;
✓ оцінювання підготовлених студентами на семінарське заняття рефератів, тематичних повідомлень тощо;

✓ перевірка у позанавчальний час або під час спланованих індивідуальних занять відпрацьованих студентом матеріалів за пропущені ним аудиторні заняття (лекцію чи семінарське заняття);

✓ перевірка відпрацьованих навчальних матеріалів студентами, які займаються за індивідуальним планом навчання;

• **модульний контроль за окремим змістовим модулем** - оцінювання в балах рівня опрацьовання студентом теоретичного і практичного матеріалу в межах окремого змістового модуля навчальної дисципліни, успішності виконання ним фонду індивідуальних завдань.

При модульному контролі оцінюється в балах рівень теоретичної (знань) та практичної (навичок і вмінь) підготовки студента за всі змістові модулі, що складають окремий заліковий модуль.

Форма проведення модульного контролю – письмова (під час останнього семінарського заняття в межах конкретного залікового модуля).

• **підсумковий модульний контроль** - це накопичена студентом за всі залікові модулі та науково-дослідницьку роботу сума балів за бально-рейтинговою шкалою, яка переводиться в оцінку за національною шкалою.

Отримана студентом оцінка за національною шкалою може перескладатися з метою її підвищення за бажанням самого студента в період проведення тижня семестрового (академічного) контролю.

семестровий (академічний) контроль передбачає проведення заліку за дисципліну, під час якого студенту виставляється остаточна оцінка за навчальну дисципліну, яка визначається як середньозважена за результатами підсумкового модульного контролю та результату перескладання оцінки за навчальну дисципліну. Залік проводиться за класичною формою - усно, за переліком питань до підсумкового контролю.

З дисципліни передбачені такі критерії оцінки самостійної роботи студента:

- самостійне вивчення й поглиблене опрацювання певних змістових модулів дисципліни та окремих питань – до 5 балів;

- вивчення матеріалу лекцій за конспектами, підручниками і спеціальною літературою – до 3 балів;

- підготовка реферату – до 10 балів;

- виконання індивідуальних, творчих завдань – до 10 балів;

- розв'язання ситуаційних завдань – до 5 балів;

- підготовка доповідей на студентських наукових конференціях – до 20 балів.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Онтологічні уявлення про соціальні проблеми.
2. Типи дефініцій соціальних проблем.
3. Структура соціальних проблем.
4. Природньо-історичні концепції соціальних змін.
5. Діяльнісна концепція соціальних змін.
6. Суспільні рухи та соціальні зміни: чинники впливу на суспільство.
7. Гуманітарно-особистісна концепція соціальних змін
8. Теорія само відтворюючого суспільства А.Гурелла
9. Концепція М.Крузьє.
10. Поняття девіації та головні постулати теорії девіантної поведінки.
11. Структура девіантних форм поведінки та їх причини.
12. Характерні риси різних форм девіації.
13. Девіація як соціальний процес.

14. Основні характеристики комплексного підходу до вирішення соціальних проблем.
15. Соціальні проблеми, їх визначення з точки зору комплексного підходу.
16. Моделі вирішення соціальних проблем.
17. Схема аналізу соціальних проблем.
18. Зміст соціальних проблем, головні етапи аналізу соціальних проблем.
19. Джерела соціальних проблем та їх головні особливі риси.
20. Життєвий цикл соціальних проблем.
21. Соціально-політичні, ідеологічні доктрини по визначенню соціальних проблем.
22. Неоконсерватизм та соціальні проблеми.
23. Неолібералізм та соціальні проблеми
24. Соціальна політика як засіб вирішення соціальних проблем.
25. Чому необхідно розвивати гендерний підхід до соціальної роботи?
26. Що розуміється під феміністською соціальною роботою?
27. Які основні напрямки соціальної роботи з жінками?
28. Які технології соціальної роботи передбачає допомогу в скрутних життєвих обставинах?
29. На що спрямована робота соціальних робіт з підтримки соціального функціонування?
30. Яким чином держава сприяє соціальному розвитку жінок?
31. Які соціальні проблеми жінок актуальні в українському суспільстві? Які методи допомоги вони потребують?

Теми курсових робіт

1. Структура та функції соціології соціальних проблем.
2. Інституціоналізація соціології соціальних проблем. Головні етапи розвитку та їх характеристики.
3. Чикагська школа, її вплив на соціологію соціальних проблем
4. Вплив англійської та німецької соціологічних шкіл на формування соціології соціальних проблем.
5. Критерії типологізації та типи соціальних проблем.
6. Концепція соціальної дезорганізації та розгляд соціальних проблем.
7. Розгляд соціології соціальних проблем з точки зору концепцій відхиляючої поведінки та концепцій символічного інтераціоналізму.
8. Розгляд соціальних проблем з точки зору концепцій конфлікту, марксизму та конструктивізму.
9. Теорія соціальної дезорганізації.
10. Соціальна проблема як предмет емпіричного дослідження.
11. Молодь як головний об'єкт вивчення соціології соціальних проблем.
12. Типи дослідження соціальних проблем.
13. Втручання в соціальні проблеми.

14. Соціально-інженерна діяльність та соціальні проблеми.
15. Соціальна напруга в відношеннях в суспільстві
16. Соціальна напруга в відношеннях молоді та суспільства.
17. Соціальна проблема та суспільних рух.
18. Прогнози в дослідженні соціальних проблем.
19. Типи дефініцій соціальних проблем
20. Структура та характеристика соціальної проблеми.
21. Головні концепції соціальних змін.
22. Комплексний підхід до вивчення та вирішення соціальних проблем.
23. Схема аналізу соціальної проблеми.
24. Неоконсерватизм та соціальна проблема.
25. Неолібералізм та соціальна проблема.
26. Соціальна політика як діяльність по вирішенню соціальних проблем суспільства.
27. Життєвий цикл соціальних проблем.
28. Джерела соціальних проблем, їх характерні риси та головні етапи аналізу соціальних проблем.
- 29.

Список літератури

Основна

1. Бауман З. Индивидуализированное общество. Пер. с англ.- М.: Логос. 2002.
2. Бестужев-Лада И.В. Поисковое социальное прогнозирование: Перспективные проблемы общества. М., 1984.
3. Беккер Д. В обществе – об обществе / Д. Беккер // Социологос. – М., 1991.
4. Бороноев А.О. О понятиях «общество» и «социальное» / А.О. Бороноев, П.И. Смирнов. // Социологические исследования, 2003, № 8.
5. Витань И. Общество, культура, социология./ И. Витань. - М., 1984.
6. Давыдов А.А. К вопросу об определении понятия «общество» / А.А. Давыдов // Социологические исследования. 2004, № 2.
7. Информационное общество в России // Свободная мысль. 2003, № 8
8. Ковалев А.М. Общество – развивающийся организм./ А.М. Ковалев – М.; Квадратум. 2000.Т. 4.
9. Куценко В.И. Социальная задача как категория исторического материализма. Киев, 1972.
10. Луман Н. Понятие общества / Н. Луман // Проблемы теоретической социологии. – СПб, 1994.
11. Мелюхин И.С. Информационное общество: истоки, проблемы, тенденции развития./ И.С. Мелюхин - М., 1999.

12. Милованцев Д. Общественные предпосылки становления информационного общества в России / Д. Милованцев // Свободная мысль. - 2003. - № 11.
13. Парсонс Т. Система современных обществ / Пер. с англ. Т. Парсонс – М., 1998.
14. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество. / П.А. Сорокин – М., 1992.
15. Тихонов В. Будущее человеческой цивилизации и России: закономерности развития человеческого общества. / В. Тихонов – М. : Полея. 1996.
16. Турен А. Социология без общества / А. Турен // Социологическое исследование. - 2004, - № 7.
17. Что за «третьей волной»? Встреча с Олвиром Тоффлером // Полис. - 1991, - № 5.
18. Эйзейштадт И. Революция и преобразование обществ. / И. Эйзейштадт - М., 1999.
19. Источник: <http://5fan.ru/wievjob.php?id=723743>. American Social Problems. An Institutional Analysis / John E. Farley. Second Edition. New Jersey. 1992.
20. American Social Problems. An Institutional Analysis / John E. Farley. Second Edition. New Jersey. 1992.
21. Case C. What is Social Problem? // Journal of Applied Sociology. 1924. 8: 268-273.
22. Constructionist Controversies: Issues in Social Problems Theory / Gale Miller, James A. Holstein. New York, 1993.
23. Contemporary Social Problems / Ed. Nisbet R., Merton R. New York, 1971.
24. Ellwood, Ch. A. The Social Problem: a Reconstructive Analysis. Rev. Ed. New York, 1919.
25. Frank L.K. Social Problems // American Journal of Sociology. 1925. 30: 462-473.
26. Fuller R. Social Theory and Social Problems // Social Forces. 1937. 15: 496-502.
27. Fuller R., Myers R. The Natural History of Social Problem // American Sociology Review. 1941 b. 6: 320-328.
28. Fuller R, Myers R. Some Aspects of a Theory of Social Problems American Sociological Review. 1941 a. 6: 24-32.
29. Ibarra P.R., Kitsuse J.I. Contemporary Issues in Social Constructionism // Constructionst Controversies. Issues in Social Problems Theory / G. Miller, A. Holstein. New York. 1993.
30. Images of Issues: Typifying Contemporary Social Problems / Joel Best. New York, 1989.
31. Lemert E. Social Pathology. New York. 1951.
32. Merrill F.E. The study of Social Problems // American Sociology Review. 1948. 13: 251-259.

33. Social Problems //International Encyclopedia of Social Sciences / David L. Sills. New York - London. 1972. V.14.
34. Social Problems: A Critical Power-Conflict Perspective / Joe R. Feagin, Clairece Booher Feagin. Third edition. New Jersey, 1982.
35. Spector M., Kitsuse J. I. Constructing Social Problems. New York, 1987.
36. Waller W. Social Problems and the Mores // American Sociological Review. 1